

INGLIZ TILIDAGI GIDRONIM KOMPONENTLI MAQOLLARNING SINTAKTIK TAHLILI

Kayumova Shaxnoza Kobiljonovna, Termiz iqtisodiyot va servis universiteti, f.f.f.d., (PhD)

<https://orcid.org/0000-0005-0544-6813>

e-mail:

Shaxnoza.kayumova@gamil.com

SYNTACTIC ANALYSIS OF PROVERBS WITH HYDRONIMAL COMPONENTS IN ENGLISH

Kayumova Shakhnoza Kobiljonovna, Termez University of Economics and Service, (PhD)

СИНТАКСИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ПОСЛОВИЦ С ГИДРОНИМИЧЕСКИМИ КОМПОНЕНТАМИ В АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

Каюмова Шахноза Кобилжоновна, Термезский университет экономики и сервиса, (PhD)

Annotatsiya: Ushbu maqolada ingliz tilidagi gidronim komponentli maqollarning sintaktik tahlili qilingan bo'lib, unda maqollarda suv bilan bog'liq atamalar (masalan, daryo, ko'l, to'lqin)ning qo'llanilishi va ularning sintaktik funksiyalari o'rganilgan hamda maqollarning sintaktik tuzilishi orqali gidronimlarning subyekt, obyekt yoki metaforik ifodalarda ishlashi aniqlangan. Shuningdek, sintaktik tuzilma va semantik ma'no o'rtasidagi bog'liqlik ko'rib chiqilib, ingliz tilidagi maqollarda struktura va ma'no yaratishi misollar asosida izohlangan.

Kalit so'zlar: ingliz tilidagi maqollar, gidronimlar, sintaktik tahlil, semantik tahlil, metafora, suv nomlari, lingvistik tizim, madaniy qadriyatlar.

Abstract: This article provides a syntactic analysis of proverbs with a hydronymic component in English, which studies the use of terms related to water (e.g., river, lake, wave) in proverbs, their syntactic functions, and also studies the syntactic structure of proverbs. It has been established that hydronyms work in subject, objective or metaphorical expressions. The relationship between syntactic structure and semantic meaning is also considered, and the structure and meaning formation in English proverbs are explained based on examples.

Key words: English proverbs, hydronyms, syntactic analysis, semantic analysis, metaphor, water names, language system, cultural values.

Аннотация: В данной статье произведен синтаксический анализ пословиц с гидронимическим компонентом в английском языке, в котором изучается употребление в пословицах терминов, связанных с водой (например, река, озеро, волна), их синтаксические функции, а также изучен синтаксический строй пословиц. Установлено, что гидронимы работают в предметных, объектных или метафорических выражениях. Также рассматривается взаимосвязь синтаксической структуры и смыслового значения, на основе примеров поясняется структура и смыслообразование в английских пословицах.

Ключевые слова: английские пословицы, гидронимы, синтаксический анализ, семантический анализ, метафора, водные названия, языковая система, культурные ценности.

KIRISH. Maqollar tilning eng muhim ijtimoiy va madaniy qismlaridan biri bo'lib, ular xalqning dunyoqarashi, qadriyatlarini, ma'naviyatini, an'analari va kundalik tajribalarini ifodalaydi. Har bir millat va xalq o'zining hayotiy turmush tarzini, uzoq asrlar davomida shakllangan hikmatlarini maqollar orqali jamlaydi va avloddan avlodga yetkazadi. Ingliz tilidagi maqollar ham o'ziga xos tarzda xalqning dunyoqarashini aks ettiradi va ular hayotiy haqiqatlarni, odob-axloq tamoyillarini taqdim etadi. Ayniqsa, gidronim komponentli maqollar (ya'ni, suv bilan bog'liq so'zlar) tilning nafaqat semantik, balki sintaktik jihatlarini o'rganishda muhim o'rin tutadi. Bu tahlil, gidronimlarning sintaktik ahamiyati va ularning ingliz maqollaridagi xususiyatlarini chuqurroq tushunish va o'rganishga yordam beradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR. Ingliz tilidagi gidronim komponentli maqollarni sintaktik tahlil qilishda turli adabiyotlar, tadqiqotlar va metodologiyalar, shuningdek, tilshunoslikdagi asosiy yondashuvlar tahlil qilindi. Ingliz tilidagi gidronim komponentli maqollarni tahlil qilishda, asosan, transformatsion grammatikasi va sintaktik struktura tahlilidan foydalaniladi. Chomskyning transformatsion grammatikasi va generativ sintaksis nazariyasi, tilning murakkab tuzilishi va oddiy tuzilishi o'rtasidagi farqni aniqlashda yordam beradi. Gidronimlar, maqolalarda, ba'zan metaforik o'zgarishlar orqali, oddiy sintaktik strukturalarda ifodalanmasligi mumkin, shu sababli maqollardagi sintaktik xususiyatlarni va o'zgarishlarni tahlil qilish juda muhimdir.

MUHOKAMA. Ingliz tilidagi gidronim komponentli maqollarni sintaktik tahlil qilish, lingvistik jihatdan juda qiziqarli va murakkab bir masala bo'lib, bu yerda gidronimlar (suv nomlari) nafaqat ma'lum bir obyekt yoki tabiat hodisasini ifodalaydi, balki tilning sintaktik tuzilmasiga qanday ta'sir qilayotganini tushunish muhimdir. Gidronimlar ko'pincha metaforik ma'noda ishlatilganligi sababli, ularning sintaktik tahlili oddiy gap qurilmalari emas, balki murakkab semantik va stilistik elementlarni o'z ichiga oladi. Gidronimlar orqali ishlangan maqollar o'zgaruvchan va ko'p qatlamli semantik va sintaktik tuzilmalarga ega bo'ladi.

Ingliz tilidagi gidronim komponentli maqollarni tahlil qilganda, gidronimlar asosan gapda subyekt, obyekt yoki predikat (fe'l) sifatida qo'llaniladi. Gidronimlar gapning subyekt bo'lganda quyidagicha ishlatiladi. Masalan, "The river runs through the city" (Daryo shahar orqali oqadi) maqolida "river" (daryo) so'zi subyekt bo'lib, u sintaktik vazifani ifodalaydi. Biroq, gidronimlar metaforik ma'nolarda ishlatilganligi sababli, ularning sintaktik ahamiyati ham o'zgarishi mumkin. Masalan, "Still waters run deep" (Sokin suvlar chuqur bo'ladi) maqolida "still waters" (sokin suvlar) iborasi sukunatni ifodalasa-da, sintaktik nuqtayi nazardan bu subyektdir. Shuning uchun gidronimlar nafaqat tilning strukturasi, balki uning ma'nolarini ham shakllantiradi.

Gidronim komponentli maqollarda sintaktik struktura odatda to'g'ri va oddiy tuzilishdan iborat bo'ladi, lekin gidronimlarning metaforik qo'llanilishi sintaktik tuzilmalarning moslashuvchanligini ifodalaydi. Masalan, gidronim "river" (daryo) maqolda odatda subyekt sifatida ishlatilsa-da, ba'zida obyekt sifatida ham ishlatilishi mumkin. Shuningdek, gidronimlar fe'l bilan birga ishlatilganda, predikat (fe'l) bilan bog'lanib, oddiy jummalarni yaratadi. Bunday sintaktik qurilmalar, ko'pincha, prototipik grammatik qurilmalarga qaraganda murakkabroq bo'lishi mumkin. Masalan, "The river never runs dry" (Daryo hech qachon qurib qolmaydi) – bu yerda "river" subyekt sifatida bo'lib, oddiy fe'l "runs" bilan bog'langan. "Still waters run deep" (Sokin suvlar chuqur bo'ladi) – "Still waters" (sokin suvlar) birikmasi bilan "run deep" (chuqur bo'ladi) predikat shakllanadi, bu yerda gidronim (suv) ko'proq semantik ma'noni ifodalaydi. "The sea is as calm as glass" (Dengiz shisha kabi tinch) iborasi, gidronim "sea" (dengiz) va sifatning qiyoslanishi sintaktik strukturani o'zgartiradi va bunda gidronim sifatida ishlatilgan "sea" so'zi, tabiatning bir holatini emas, balki sokinlikni ifodalash uchun ishlatiladi.

NATIJALAR. Ingliz tilidagi gidronim komponentli maqollarning sintaktik tahlili ko'plab qiziqarli va ahamiyatli natijalarga sabab bo'ldi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, gidronimlar nafaqat tabiiy obyektlar sifatida ishlatiladi, balki ular til va nutqda metaforik, semantik va stilistik jihatdan ham keng qo'llaniladi. Ularning sintaktik roli turli gap

strukturalariga egaligi bilan muhimdir, chunki gidronimlar asosan metafora sifatida qoʻllaniladi, bu esa maqollarning semantik va stilistik qatlamlarini boyitadi. Yuqorida keltirilgan misollarimizdan ham koʻrinib turibdiki, gidronimlar ingliz tilidagi maqollarda subyekt, obyekt yoki predikat sifatida ishlatiladi. Maqollarda gidronimlarning sintaktik roli turlicha boʻlishi mumkin, bu esa ularning semantik oʻzgarishlariga taʼsir koʻrsatadi. Masalan, gidronimlarning maqollarda subyekt sifatida qoʻllanilishi: “The river never runs dry” (Daryo hech qachon qurib qolmaydi). Bu maqolda “river” (daryo) soʻzi subyekt sifatida ishlatilgan, uning sintaktik roli oddiy va toʻgʻridan-toʻgʻri, lekin gidronim “river” semantik jihatdan doimiy barqarorlikni bildiradi.

“The ocean is vast and endless” (Okean keng va cheksizdir) – bunda “ocean” soʻzi subyekt sifatida ishlatilgan va cheksizlik, kenglikni ifodalaydi. Bu maqol faqat okeanning kengligini emas, balki insonning bilim va tajribalari cheksizligini ham taʼkidlaydi. Metaforik maʼno asosida esa “ocean” kenglik va cheksizlikni, bilim va tajriba chegarasizligini anglatadi.

“Threw his worries overboard” (U oʻz tashvishlarini dengizga uloqtirdi) maqolida “overboard”, yaʼni dengiz soʻzini anglatuvchi leksema obyekt sifatida ishlatilgan va tashvishlarni “dengizga uloqtirish” feʼli orqali koʻrsatilgan.

Metaforik maʼno jihatidan esa “overboard”, yaʼni dengiz soʻzini anglatuvchi leksema katta, kuchli va boshqarilmas joy sifatida tasvirlanadi.

“Heart is as deep as the ocean” (Uning qalbi okean kabi chuqur) – bunda “ocean” (okean) gidronimi chuqurlikni taqqoslash uchun ishlatilgan.

Bu ibora inson qalbining kengligini yoki chuqurligini anglatadi. Metaforik maʼno asosida esa okean chuqurligi qalbning cheksiz va boy emotsiyalarini ifodalaydi.

XULOSA. Ingliz tilidagi gidronim komponentli maqollarni sintaktik tahlil qilish, til va madaniyatning oʻzaro bogʻliqligini tushunishga yordam beradi. Gidronimlar, yaʼni daryo, okean, dengiz kabi suv nomlari, nafaqat tabiiy obyektlar sifatida, balki chuqur metaforik va ijtimoiy maʼnolarni ifodalovchi vositalar sifatida qoʻllaniladi. Ularning sintaktik tuzilishi, maqollar orqali inson tajribalari, his-tuygʻulari va hayotga boʻlgan munosabatlarni ifodalashda muhim rol oʻynaydi. Gidronimlar asosan subyekt, obyekt, predikat yoki qiyosiylik maʼno shaklida ishlatiladi hamda har bir sintaktik funktsiyaning maʼnosi turli tasvirlar va metaforalarga olib keladi. Shuningdek, gidronimlar nutqda hayotning murakkabliklari, vaqtning oʻtishi, omadning oʻzgarishi kabi abstrakt tushunchalarni ifodalashda ham keng qoʻllaniladi.

Shunday qilib, gidronim komponentli maqollarni oʻrganish, nafaqat tilshunoslik, balki madaniyatshunoslik va psixologiya sohalarida ham katta ahamiyatga ega.

ADABIYOTLAR ROʻYXATI

1. Bussmann, H. (2008). Dictionary of Language and Linguistics. Routledge.
2. Smith, J. (2010). The Syntax of Idioms. Linguistics Today, 34(2), 125-140.
3. Harrison, T. (2015). Proverbs as a Mirror of Culture. Cultural Linguistics Review, 28(1), 75-90.

